

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ – НАДІЙНИЙ ПОМІЧНИК ДЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Павлик Н. В. (ORCID ID: 0000-0002-5828-606X)

Сьогодні система загальної середньої освіти в Україні відчуває на собі суттєвий вплив докорінного реформування. Концепція Нової української школи спрямована, передусім, на розвиток особистості учня, що вимагає від сучасного вчителя психогічної компетентності й творчого підходу до професійної діяльності. Творчість вчителя залежить від його світогляду, загальної і професійної культури й проявляється у мистецтві тлумачення навчального матеріалу, виділенні суттєвих ознак явищ, а також в організації конструктивних і цікавих форм міжособистісної взаємодії учнів.

Психогічна компетентність є основою педагогічної творчості вчителя, який має знаходити підхід до кожного учня.

В умовах Нової української школи в сучасного вчителя з'являються нові професійні завдання. Освітньою реформою передбачено низку стимулів для особистого і професійного зростання сучасних педагогів, адже саме через вчителя відбувається побудова нової школи й нового ставлення до дітей. Тож, педагог Нової української школи має бути носієм духовних, моральних цінностей, транслювати їх учням, бути лідером, вміти організувати не тільки навчальний процес, а й перетворювати свій предмет у засіб розвитку особистості учнів.

Л. Гріневич зазначає, що нові ролі вчителя полягають у виконанні наступних педагогічних функцій: *вихователя, фасилітатора, супервайзера, тьютора, коуча, модератора* в індивідуальній освітній траєкторії та особистісному розвитку дитини [1].

Педагог-вихователь має бути прикладом втілення у власному житті моральних принципів. Основою якісного педагогічного спілкування

необхідними є духовні та моральні якості, адже педагогічна діяльність, що не одухотворена моральним змістом, втрачає позитивний сенс і є засобом лише прагматичного самоствердження педагога. Здійснення ефективного педагогічного впливу вимагає від педагога здатності до моральної оцінки людських вчинків. Слід зазначити, що фактором зниження ефективності навчального процесу унаслідок порушення стосунків між учнем та вчителем є авторитарність педагога, що загострює міжособистісні конфлікти й викликає невротичний розвиток учня. Тому сьогодні значно зростає роль педагога-вихователя як взірця моральної компетентності й гармонійної поведінки.

Вчитель-тьютор (англ. tutor – учитель) – це особа, що веде індивідуальні або групові заняття, репетитор, наставник, надавач освітніх послуг; ключова фігура в дистанційному навчанні, що відповідає за проведення занять. Особливу потребу у діях тьютора мають здобувачі освіти інклюзивних груп.

Вчитель-коуч має сприяти дитині в розвитку, досягненні життєвих цілей та успіху. Коучинг (англ. Coaching – тренерство) – процес, під час якого люди навчаються й отримують певні навички. Коуч – це фахівець, тренер, який виступає як режисер навчального процесу і робить з учня професіонала в певному напрямі.

Педагог-фасилітатор (англ. facilitate – допомагати) – це вчитель, який стимулює та спрямовує процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів. Фасилітація – це управління процесом обговорення питань у групі людей. Мета педагога-фасилітатора – налагодити ефективний обмін думками таким чином, щоб успішно подолати зіткнення думок й розбіжностей і прийняти вірне групове рішення.

Педагог-супервайзер (англ. supervisor – спостерігач, керівник) – організатор навчального процесу. Його метою є організація та контроль процесу навчання й спілкування всіх учасників педагогічної взаємодії.

Педагог – модератор. Модерація – це структурований за певними правилами процес групового обговорення проблем, пошуку шляхів їх вирішення, прийняття спільного рішення. Модератор – організатор групової

роботи, що активізує і регламентує процес взаємодії учасників групи на основі демократичних принципів, забезпечує ділове спілкування, обговорення, визначення результатів групової дискусії.

Отже, сучасний вчитель має бездоганно знати свій предмет, любити дітей і свою професію, поєднувати в собі такі компетенції: фасилітатора (створювача умов для навчання), супервайзера (організатора), тьютора (репетитора), коуча фасилітатора (тренера, режисера), супервайзера, модератора (партнера). У своїй діяльності педагог Нової української школи має спиратися на компетентнісний, особистісний, діяльнісний підходи. В особистісному плані він має бути психологічно та емоційно компетентною людиною, лідером і менеджером, успішним професіоналом, вільним від стереотипів, ефективним комунікатором, чесним, чуйним, тактовним, толерантним, люблячим дітей і свою професію [2].

Для опанування новими педагогічними функціями педагог Нової української школи має володіти психологічними знаннями й відповідними практичними навичками. Саме для опанування професійно-психологічними знаннями нами пропонується особливий формат практичного посібника *психологічного змісту*, який, сподіваємось, стане надійним помічником для педагогів нової української школи.

Змістом посібника може бути розгляд певного психологічного феномену (наприклад, ефективного спілкування, психологічного здоров'я тощо). Педагогу необхідно дати знання щодо структури, змісту, особливостей цього процесу або психологічної якості, а також практичні методи його (її) розвитку.

Тому структура посібника має включати *теоретичну частину* з оглядом в доступній формі результатів науково-психологічних досліджень певного психологічного феномена та програму (або спецкурс), що складається з *практичних психологічних (психотренінгових) вправ*, які педагог зможе використовувати як під час проведення занять з учнями, так і для власного особистісного саморозвитку.

Так, нами було розроблено, опубліковано й впроваджено практичний посібник: «Розвивальна програма для дорослих: «Гармонізація психологічного

здоров'я особистості»» [3].

Зазначений посібник призначений для практичних психологів, аспірантів, викладачів психолого-педагогічного профілю та педагогів-андрогогів.

В посібнику представлено ретельний зміст інноваційної психолого-розвивальної програми гармонізації психологічного здоров'я особистості (як педагога, так і учнів). Далі наведено детальний зміст посібника.

Таблиця 1.

Зміст практичного посібника: «Розвивальна програма для дорослих: «Гармонізація психологічного здоров'я особистості»

ВСТУП	
1. Психологічне здоров'я особистості	
2. Гармонізація психологічного здоров'я особистості	
3. Програма гармонізації психологічного здоров'я особистості	
Модуль I	Психологічне здоров'я – основа повноцінного самоздійснення особистості
Заняття 1	Поняття «Психологічне здоров'я людини»
Заняття 2	Критерії та закономірності гармонізації психологічного здоров'я
Модуль II	Гармонізація духовно-смиислового компоненту психологічного здоров'я
Заняття 3	Моральне самоусвідомлення. Розвиток відповідальності
Заняття 4	Актуалізація духовного потенціалу, творча самореалізація
Модуль III	Гармонізація соціального компоненту психологічного здоров'я
Заняття 5	Подолання егоїзму і розвиток моральних ставлень особистості – основа гармонійних взаємостосунків
Заняття 6	Тактовність і здатність тримати психологічні кордони
Модуль IV	Гармонізація психічного компоненту психологічного здоров'я
Заняття 7	Розвиток позитивного мислення, саногенних почуттів
Заняття 8	Розвиток волі, самоконтролю, стресостійкості
Модуль V	Гармонізація психосоматичного компоненту психологічного здоров'я
Заняття 9	Гарний настрій, енергійність, конструктивна активність – показники психосоматичного здоров'я
Заняття 10	Здоровий спосіб життя, помірність у задоволенні потреб, корисні звички – основа психосоматичного здоров'я
Рефлексивна частина	Уроки мудрості. Рефлексія отриманого досвіду
ВИСНОВКИ	

Програма містить п'ять модулів: мотиваційний модуль («Психологічне здоров'я – основа повноцінного самоздійснення особистості»), чотири навчально-практичних модулі, що спрямовані на розвиток компонентів структури психологічного здоров'я (духовно-смыслового, соціального, психічного й психосоматичного), та заключну частину, що сприяє рефлексії досвіду, отриманого в процесі навчання.

Програма розрахована на 44 академічні години, які складають 11 тематичних занять по 4 години кожне (які містять теоретичну і практичну частини). Заняття мають проводитись протягом навчального року двічі на місяць (або раз на тиждень) по 2 академічні години у малих підгрупах по 10-12 осіб.

Кожне заняття присвячено окремій змістовій темі й детально описано як в теоретичному, так і практичному аспектах. Кожне заняття триває по дві години й містить відповідно за змістом теоретичну та практичну частини.

Спочатку надається теоретична інформація щодо кожної теми. Теоретичну частину складають міні-лекції (по 30-40 хвилин – на той випадок, якщо вчитель самостійно буде викладати їх учням).

Друга частика кожної теми містить практичні психотренінгові вправи, рольові ігри, творчі роздуми, обговорення, вправи на самоаналіз, рефлексію тощо.

Психолого-розвивальна програма «Гармонізація психологічного здоров'я особистості» впроваджена у навчально-виховний процес спеціалізованого навчально-виховного комплексу «Лілея» міста Києва.

Програму проводила практичний психолог закладу, яка опанувала її виключно завдяки розробленому практичному посібнику.

В програмі брало участь 12 вчителів початкової школи, які відвідували групові заняття з психологом двічі на місяць протягом року. Контрольна група налічувала 10 педагогів того ж навчального закладу.

Для оцінки ефективності впровадження програми в експериментальній групі до і після формувального експерименту було проведено психодіагностику гармонійності психологічного здоров'я за допомогою авторської методики Н. В. Павлик «Психологічне здоров'я особистості». В контрольній групі також

було проведено два аналогічних психодіагностичних зрізи на початку і наприкінці навчального року.

Статистичний аналіз показав, що впровадження програми в експериментальній групі дало конструктивні результати, які відобразилися у позитивній динаміці показників сформованості усіх компонентів психологічного здоров'я.

Таким чином, впровадження викладених у посібнику психодіагностичних і розвивальних технологій в практику психологічних служб в системі освіти України має забезпечити психолого-педагогічних працівників практичними засобами зміцнення психологічного здоров'я та особистісного зростання, що сприятиме розв'язанню спектру психологічних проблем сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи / Всеосвіта – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannasucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>
2. Павлик Н. В. Психологічна готовність особистості сучасного вчителя до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи / Н.В. Павлик / Психологія і особистість № 2 (20), 2021, Київ-Полтава. – С. 200-227. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psychpersonality.pnpu.edu.ua/issue/view/14473/7838> (дата звернення 15.11.2022).
3. Павлик Н.В. Розвивальна програма для дорослих: «Гармонізація психологічного здоров'я особистості»: Практ. посіб. – Київ: ФОП Паливода А.В., 2022. – 111 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/732761/1/Програма%20гарм.пс.здор.16%20%283%29.pdf> (дата звернення 15.11.2022).

Павлик Наталія Василівна (<https://orcid.org/0000-0002-5828-606X>), провідний науковий співробітник відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник